

MEHMET FİKRİ
(1908-1941)

Bulgaristanlı şair ve yazar.

10 Kasım 1908'de Bulgaristan'ın Osmanpazarı (Omurtag) kasabasında doğdu. İbtidâîye ve rüşdiye tahsilini kasabasında tamamlamasının ardından ailesinin geçim sıkıntısı sebebiyle bir süre çevre köylerde öğretmenlik yaptı. Daha sonra öğrenimine Edirne Öğretmen Okulu'nda devam etmek üzere iki defa Türkiye'ye gitti. Ancak ilkinde kayıt dönemine yetişemediği, ikincisinde imtihanı kazanmasına rağmen hastalandığı için geri dönmek zorunda kaldı. Bunun üzerine 1928'de Bulgaristan müslümanlarının en önemli dinî eğitim kurumu olan Medresetü'n-nüvvâb'ın tâlî kısmına girerek ikinci sınıftan öğrenime başlayan Mehmed Fikri medresede baş gösteren öğrenci ayaklanmalarında etkin rol oynadı, bazı hocaların ders vermesini engellemek amacıyla 1930-1931 öğretim yılında düzenlenen boykota liderlik etti. 1932'de aynı medresenin âlî kısmına devam etmeye başladı. Fakat bir kısım hocaları derslere katılmasına karşı çıkınca arkadaşlarının eğitimine engel olmamak için okuldan ayrıldı. Bazı Medresetü'n-nüvvâb mezunları gibi Mısır'a gidip tahsilini Câmiu'l-Ezher'de sürdürmek istediyse de bu arzusunu gerçekleştiremedi. Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-din*'i başta olmak üzere temel eserleri okuyarak kendini yetiştirmeye çalıştı. Bu dönemde verdiği vaaz ve konferanslar halk arasında tanınmasını sağladı. Ayrıca *Medeniyet* gazetesinde yazarlığa da bu esnada başladı.

Mehmed Fikri'nin Filibe Murâdiye Camii'ndeki bir vaazı sırasında kendisini cami dışından dinleyen bir rahibe ile giriştiği ilmî tartışmalar rahibenin İslâmiyet'i benimsemesine vesile oldu. Fikriye adını alan bu hanımla evlenmek istediyse de resmî makamlar buna izin vermedi. *Medeniyet* gazetesi başmuharrirliğine getirilen Mehmed Fikri, başmüftülük makamı aracılığı ile Hariciye ve Mezâhib Nezâret'i'ne evlilik için tekrar başvurduysa da yine bir sonuç alamadı; ayrıca *Medeniyet*'in başmuharrirliğinden uzaklaştırılıp Berkovista kasabasına imam tayin edildi. Gazetede yazması da yasaklandığından yazılarını imzasız veya takma adlarla kaleme almak zorunda kaldı. Bu yazılarında ulemâya ve eğitim sistemine yönelttiği yoğun eleştiriler dönemin başmüftüsü Hüseyin Hüsnü gibi pek çok

Mehmed
Fikri

kimse ile arasının açılmasına sebep oldu. Bir yıllık sürgün hayatının ardından başmüftülüğün evlenme izni için yaptığı ısrarlı taleplerine Bulgar yetkilileri tarafından olumlu cevap verilince Eylül 1939'da Fikriye Hanım ile evlendi. Mehmed Fikri bu süreçte çektiği sıkıntılar dolayısıyla rahatsızlandı ve 23 Haziran 1941'de Sofya'da vefat etti, Sofya Merkez Mezarlığı'na defnedildi. Eşi Fikriye Hanım 1950'li yıllarda kızı ile birlikte Türkiye'ye yerleşti.

Mehmed Fikri, 6 Eylül 1936 tarihinde Bosna-Hersek müslümanlarının kurduğu Gayret Cemiyeti'nin Saraybosna'daki açılış merasimine Bulgaristan müslümanlarını temsilen gönderilen on üç kişilik heyette Filibe vâizi olarak yer aldı. Burada Dîn-i İslâm Müdâfileri Cem'iyet-i İttihâdiyyesi adına yaptığı konuşmalar bölge müslümanları tarafından tanınmasını sağladı. Mehmed Âkif Ersoy hayranlığında birleşmeleri sebebiyle Üsküplü şair Fettah Efendi ve Hümâyî ile yakın dostluk kuran Mehmed Fikri ayrıca Lübnanlı fikir ve siyaset adamı Emîr Şekîb Arslan ile yazışmalarda bulundu.

Şiire küçük yaşlarda başlayan ve *İntibah*, *Rehber*, *Medeniyet*, *Açıksöz* gibi gazetelerde şiirleri çıkan Mehmed Fikri, Mehmed Âkif'i örnek almış ve kendisi hakkında "Bulgaristan'ın Mehmed Âkif'i" ifadesi kullanılmıştır. Onun sadece *Medeniyet* gazetesinde seksen yedi makalesi ve otuzun üzerinde şiiri neşredilmiştir. Bulgaristan'da yayımlanan tek eseri, vefatından sonra hanımının devletçe sakıncalı bulunmayacak şiirlerinden *Türk Gençlerine Güzel Şiirler* adıyla derlediği çocuklara yönelik kitaptır (Şumen 1947). Onun gerçek şairliğini ve edebî kişiliğini yansıtan şiir ve hikâyeleri Halil Uzunoğlu tarafından derlenerek *Şiirler ve Hikâyeler* adıyla yayımlanmıştır (Bursa 2003). Mehmed Fikri'nin Bulgaristan Türk basınında çıkma imkânı bulunmayan şiirlerini "His Çiçekleri" ve "Armağa-

nım" başlıkları altında bir defterde topladığı kaydedilmekteyse de bunların nerede olduğu bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Osman Keskiöğlü, *Bulgaristan'da Türkler: Tarih ve Kültür*, Ankara 1985, s. 188-192; a.m.f., "Fikri'nin Ölümü Bizde Fikrin Ölümü", *Medeniyet*, sy. 269, Sofya 1941, s. 1-2; Osman Kılıç, *Kader Kurbanı*, Ankara 1989, s. 170-171, 220; İbrahim Hatiboğlu, "XX. Yüzyılın İlk Yarısında Bulgaristan Müslümanları Arasında Dinî Islâhat Çabaları", *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, İstanbul 2002, s. 355-357; a.m.f., "Bulgaristan Müslümanlarından Şair ve Mütefekkir Mehmed Fikri ve Yazılarında Bir Demet", *Literatür*, IV, İstanbul 2001, s. 7-17; "Mehmed Fikri, Hayatı ve Şahsiyeti", *Medeniyet*, sy. 269 (1941), s. 1-2; Hümâyî, "Bir Sîmâ-yı Münevverin Gurûbu Cânsûzu", a.e., sy. 272 (1941), s. 3; Yusuf Kerim, "Daima Rahmetle Anacağımız İsimler: Mehmet Fikri", *Ümit*, I/2, Sofya 1995, s. 32-34; Vedat S. Ahmed, "Bulgaristan Müslümanları Arasında Parlayan Yıldız: Mehmed Fikri", *Kalem*, sy. 1, Sofya 2000, s. 9-11.

İBRAHİM HATİBOĞLU

MEHMET FUAD KÖPRÜLÜKöprülüzâde Mehmed Fuad
(1890-1966)Türk edebiyatı tarihçiliğinin
ilmî kurucusu,
Türkoloji'de yeni ufuklar açmış
ilim otoritesi, edip, yazar, siyaset
ve devlet adamı.

4 Aralık 1890'da (21 Rebûlûhâir 1308 – 22 Teşrinisâni 1306) İstanbul Sultanahmet'te Hâlid Ağa Konağı'nda dünyaya geldi. Doğum tarihinin 1888 (meselâ bk. Babinger, *GOW*, 403) veya 22 Kasım 1890 (meselâ bk. M. Zeki, *Encyclopédie biographique de Turquie*, 1928, s. 166; İnalçık, "Türkiye'de Osmanlı Araştırmaları: Türkiye'de Modern Tarihçiliğin Kurucuları", s. 101) olarak gösterilmesi yanlıştır. Aile silsilesi onuncu kuşakta Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'ya ulaşır. Babası İsmâil Fâiz Bey, Bükreş sefiri Ahmed Ziyâ Bey'in oğlu ve Tanzimat ricâlinde beylikçi İsmâil Afif Bey'in torunudur. Annesi İslimiye ulemâsından Ârif Hikmet Efendi'nin kızı Hatice Hanım'dır.

Ali Emîrî Efendi, Fuad Köprülü'nün Köprülülük'ten değil paşanın kayını Kibleli Mustafa Paşa'nın soyundan geldiğini ileri sürmüş ve üzerindeki Köprülülük sıfatını kaldırmak amacıyla kendine göre bir de şecere düzenleyerek bu iddiasını ısrarla tekrarlamıştır. Nesebini inkâr etmekle suçladığı Fuad Köprülü'nün Kiblelizâde yerine Köprülüzâde lakabını alma-